

До спеціалізованої Вченої ради Д 12.105.03
Донбаської державної машинобудівної
академії Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК

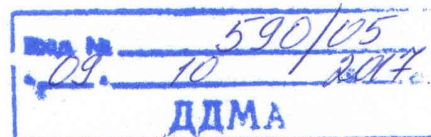
**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Єлецьких Світлани Яківни
на дисертаційну роботу Яковлевої Юлії Володимирівни
на тему: «Розвиток комплексу соціально-економічних методів
управління машинобудівними підприємствами», поданої на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук
зі спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності) (051 - Економіка)**

Детальний аналіз дисертації Яковлевої Ю.В. на тему: «Розвиток комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами» дозволяє сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності, наукової новизни, ступеня обґрунтованості та достовірності висновків і рекомендацій, повноти викладення наукових положень в опублікованих працях, а також загальної оцінки роботи.

1. Актуальність теми дослідження

Сучасні умови господарювання машинобудівних підприємств вимагають адаптації до змін у зовнішньому середовищі та гнучкості методів управління їх виробничо-фінансовою діяльністю. За останні десять років у машинобудівній галузі промисловості спостерігається суттєвий спад господарської кон'юнктури ринку, що підтверджує необхідність застосування відповідних сучасній господарській ситуації соціально-економічних методів управління.

Тому важливим є завдання щодо наукового обґрунтування та удосконалення методичних підходів до підвищення ефективності та результативності застосування системи соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами на засадах визначення пріоритетності управлінських рішень, що обумовлює актуальність теми дисертаційної роботи Яковлевої Ю.В. «Розвиток комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами», значущість мети дослідження та поставлених завдань.

2. Наукова новизна результатів дослідження.

Зміст дисертації, автореферату та опублікованих автором наукових праць, дозволяє визначити основні наукові положення, висновки і рекомендації, які відзначаються науковою новизною і в сукупності відображають особистий внесок автора у розвиток концептуальних положень, теоретичних та науково-методичних засад щодо формування інструментарію прийняття управлінських рішень стосовно вибору соціально-економічних методів управління, що відповідають сучасним потребам розвитку підприємств машинобудівної галузі промисловості.

Робота ґрунтується на фундаментальних положеннях економічної теорії, теорії організації, законах і принципах організаційних систем, економіки праці та соціально-трудова відносин, фінансового менеджменту, теорії прийняття управлінських рішень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних засад, удосконаленні методичних підходів щодо формування напрямів розвитку комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами.

Дисертантом розвинуто теоретичне обґрунтування сутності поняття «соціально-економічні методи управління підприємствами», під яким пропонується розуміти сукупність прийомів та способів впливу на соціальну організацію та соціально-економічну поведінку персоналу підприємства та його окремих членів в процесі виконання ними функціональних завдань, що забезпечується розробкою та ухваленням відповідних управлінських рішень (стор. 13-21).

Особливої уваги заслуговують визначені морфологічні ознаки поняття «соціально-економічні методи управління підприємством» (стор. 22). Згідно розробленої системи класифікації соціально-економічних методів управління підприємством, до ознак їх класифікації віднесено групування методів за спрямованістю та за пріоритетністю реалізації управлінських рішень, а також за функціями соціально-економічного управління (стор. 24).

Автором удосконалено систему показників застосування соціально-економічних методів управління на основі визначення змісту понять «ефективність» та «результативність», введено поняття «комплексна ефективність застосування соціально-економічних методів управління підприємствами», яка характеризується як абсолютними показниками господарської діяльності підприємства так і ступенем досягнення потенційного (цільового) значення абсолютними та відносними показниками як всієї системи, так і складових систем методів управління (стор. 35-39, 85-92).

Пошукачем проведено глибокий аналіз наукових підходів до оцінки параметрів адміністративних, економічних та соціально-психологічних методів управління (стор. 41, 45-47), результати якого дозволили розробити систему класифікаційних ознак соціально-економічних методів управління

підприємствами (стор. 53-55). де для кожної групи виділено складові системи та їх підсистеми, а також показники, які характеризують їх комплексну ефективність.

У дисертації удосконалено концептуальні положення розвитку комплексу соціально-економічних методів управління підприємствами на основі:

1) визначення відповідності між еволюцією наукових уявлень про можливості управлінського впливу на соціально-економічні процеси та удосконалення видового розмаїття соціально-економічних методів управління підприємством та їх змісту (стор. 54-67);

2) обґрунтування тези про залежність комплексної ефективності застосування соціально-економічних методів управління підприємством від якості обґрунтування управлінських рішень (стор. 68-71);

3) окреслення процесуальних аспектів визначення власне комплексної ефективності соціально-економічних методів управління підприємствами як основи конкретизації сукупності таких методів за умов певної управлінської ситуації на основі попередньої оцінки показника ефективності їх застосування (стор. 72-80).

Переконливим є методичний підхід до обґрунтування вибору соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами на основі поєднання системного підходу (для побудови структури інтегрального показника комплексної ефективності застосування цих методів), ситуаційного підходу (для урахування завдань управління машинобудівними підприємствами та значущих галузевих характеристик їх діяльності), положень кількісної школи менеджменту (для адаптації методики інтегральної оцінки машинобудівного підприємства як багатовимірного динамічного об'єкту).

Практична апробація такого підходу дозволила кількісно оцінити важливість кожної складової інтегрального показника у потенційній функції застосування комплексу методів соціально-економічного управління і на цій основі – зробити вибір конкретного методу (стор. 106).

Заслуговує на увагу підхід автора до визначення прийомів групування пріоритетних напрямів застосування комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами на основі їх ваги у цільовому значенні потенційної функції та специфіки господарської діяльності машинобудівних підприємств, зокрема, спрямованих на розвиток: методів стимулювання успішності праці персоналу; методів фінансово-економічного управління підприємством (стор. 121-139).

Автором удосконалено комплекс методичних положень щодо інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень відносно вибору адекватного господарській ситуації методу соціально-економічного управління на основі оцінки щільності взаємозв'язків між складовими інтегрального показника комплексної ефективності застосування

соціально-економічних методів управління, підвищення вірогідності прогнозування їх значень (рівнів) (стор. 150-175).

Такий підхід дозволяю визначити ланцюги кількісних впливів застосування кожного методу соціально-економічного управління на рівень сукупного інтегрального показника.

Практичної значущості набувають авторські розробки, спрямовані на розвиток методичного інструментарію прийняття управлінських рішень щодо застосування певного комплексу соціально-економічних методів управління, релевантного потребам машинобудівного підприємства, який базується на використанні альтернативних інструментів:

матриці в координатах «рівень результативності застосування соціальної складової економічних методів управління» - «рівень результативності застосування фінансової складової економічних методів управління» (стор. 195-203);

кластерів машинобудівних підприємств за значеннями складових інтегральних показників комплексної ефективності застосування економічних методів управління (стор. 189-193). Це дозволяє забезпечити розробку раціональних управлінських рішень для визначення стратегічних напрямів покращення діяльності машинобудівних підприємств.

Практичним значенням характеризуються рекомендації автора щодо розробки альтернатив вибору соціально-економічних методів управління на підставі обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на вибір напрямів розвитку господарської діяльності конкретного машинобудівного підприємства, які обираються за результатами кластерного та матричного аналізів.

Особливої уваги заслуговують запропоновані автором характеристики напрямів розвитку соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами в залежності від кластеру, до якого віднесено конкретне підприємство (табл. 3.14, стор. 201). Комплексні характеристики кластерів складено на підставі емпіричних досліджень автора та визначення специфічних рис кожного кластеру, ключових важелів його розвитку, а також описано механізм їх дії на інтегральний показник комплексної ефективності застосування економічних методів управління.

Науковий інтерес представляють узагальнені результати аналізу позицій машинобудівних підприємств у площині розробленої автором матриці перспективних напрямів розвитку соціально-економічних методів управління (рис. 3.11, стор. 211), що надає можливість запропонувати комплекс методів управління для кожного квадранту матриці (табл. 3.15, стор. 205), виділити квадранти зі сприятливим та негативним впливом зовнішнього середовища на діяльність машинобудівних підприємств.

3. Характеристика наукових результатів у цілому з точки зору ступеня обґрунтованості положень, достовірності висновків і рекомендацій.

Наукові положення, рекомендації та висновки, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими та достовірними, що забезпечується використаними автором загальними та спеціальними методами наукових досліджень.

Основні положення дисертаційної роботи базуються на систематизації, критичному аналізі та узагальненні досліджень провідних вітчизняних і зарубіжних вчених з питань ефективного управління підприємством, зокрема соціально-економічних методів управління, з позицій відомих підходів менеджменту та економічної теорії.

Поставлена мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи та логічно трансформується в систему поставлених і вирішених в роботі завдань (стор. 6 дисертації). Поставлені завдання є структурно та логічно узгодженими, а їх кількість є достатньою для необхідного розкриття теми дисертації відповідно визначеній меті.

Робота логічно структурована та послідовно побудована згідно вимогам до дисертаційних робіт. Отримані автором наукові положення сформульовано із дотриманням наукової логіки, при цьому кожному з них відповідають одержані наукові результати, що характеризуються науковою новизною.

Достовірність висновків і рекомендацій дослідження підкріплюється використанням адекватних методів і засобів проведення економічних досліджень, серед яких автором залучено системний та ситуаційний аналіз; методи економіко-математичного моделювання, кореляційно-регресійного аналізу та прогнозування; кластерний та матричний підходи.

Висновки являють собою логічно обґрунтований підсумок виконаної роботи, повністю відображають основні положення проведеного дослідження та можливі напрями їх практичного застосування. Достовірність висновків та практичних рекомендацій за підсумками дослідження підтверджено експериментальними розрахунками та відповідними довідками про впровадження.

4. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Тема дисертаційної роботи Яковлевої Ю.В. відповідає напрямам науково-дослідної роботи Української інженерно-педагогічної академії Міністерства освіти і науки України відповідно планам науково-дослідних робіт за темами: «Визначення науково-практичних заходів забезпечення успішності і мотивації праці персоналу сучасних промислових підприємств» (державний реєстраційний номер 0109U008664, 2012-2014 рр.), в рамках якої обґрунтовано моделі і організаційні форми системи управління

підприємством і персоналом, а також «Науково-методологічні передумови формування концепції соціально-економічного розвитку України в сучасних умовах» (реєстраційний номер FN 16-7, 2016-2017 рр.), в рамках якої визначено сутність, роль і місце систем стимулювання успішності праці та фінансово-економічного управління в сукупності методів управління; обґрунтовано методикау визначення пріоритетності реалізації соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами; розроблено інструментарій їх вибору за певних ситуаційних умов.

5. Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів

Теоретична значущість наукових результатів, отриманих у процесі дослідження, полягає в поглибленні теоретичних та методичних положень, науково-практичних рекомендацій щодо розвитку комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами, що становить теоретико-методологічне основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень для визначення відповідної певній господарській ситуації на підприємстві сукупності методів управління.

Запропоновані рекомендації мають практичне значення, ґрунтуються на результатах застосування запропонованого в дисертації методичного інструментарія прийняття управлінських рішень щодо вибору соціально-економічних методів управління, релевантних потребам розвитку конкретного машинобудівного підприємства.

Наукові результати дисертації знайшли своє практичне застосування в діяльності окремих підприємств та організацій, а саме:

запропонований у дисертації методичний підхід до обґрунтування вибору соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами було використано в діяльності ТОВ «Енергоінвест» (довідка № 20/14 від 21.09.2016 р.);

комплекс методичних положень щодо інформаційно-аналітичного забезпечення формування комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами апробовано в діяльності ПАТ «Артемівський машинобудівний завод «Проммаш» (довідка № 38 від 08.12.2016 р.);

концептуальний підхід та напрями розвитку сукупності соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами були обговорені на семінарі «Інноваційні моделі сприяння розвитку малого та середнього бізнесу. Кластерний підхід» в рамках проекту ГТЦ «Сприяння економічному розвитку та зайнятості» у Відділенні Донецької торгово-промислової палати, м. Артемівськ (довідка №52/01.10-20.02 від 21.01.2016 р.).

Результати дослідження використовуються також в Навчально-науковому професійно-педагогічному інституті Української інженерно-педагогічної академії при викладанні курсів «Економіка», «Менеджмент» та «Планування та організація діяльності підприємств» (довідка № 106-68-349/1 від 14.12.2016 р.).

6. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Наукові положення, висновки і рекомендації, розроблені в дисертаційній роботі, є повними та вичерпними. Публікації здобувача повною мірою відображають основні наукові результати, концептуальні положення та зміст практичних рекомендацій за підсумками проведеного дослідження.

За темою дисертації опубліковано 14 наукових праць, в тому числі: дев'ять – статті у наукових фахових виданнях (в т.ч. 1 стаття – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних); п'ять – тези доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 5,95 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 4,92 ум.-друк. арк.

З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті положення, які є результатом власних досліджень та розробок автора.

Результати дослідження, що виносяться на захист, повністю представлені в наукових працях у виданнях, які відповідають встановленим вимогам МОН України.

7. Структура дисертаційної роботи

Дисертація логічно структурована, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 277 сторінки, у тому числі 40 таблиць, 37 рисунків та 11 додатків. Список використаних джерел містить 255 найменувань і наведений на 30 сторінках.

8. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота відзначається професійною науковою мовою з дотриманням логічної послідовності у порядку викладання тексту. Робота характеризується цілісністю й завершеністю, її зміст повністю розкриває мету дослідження та відповідає поставленим завданням.

Обсяг, структура та оформлення дисертаційної роботи відповідають встановленим вимогам щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

9. Відповідність автореферату змісту дисертації

Автореферат дисертації в стислій формі відображає основні положення дисертаційної роботи, повною мірою розкриває результати, що отримано у процесі дослідження, ступінь наукової новизни розробок, зміст висновків та практичних рекомендацій за підсумками дослідження. Автореферат дисертації є ідентичним дисертації за своєю структурою.

Структура, зміст та оформлення автореферату відповідають вимогам, що пред'являються до авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

10. Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи

Відзначаючи в цілому достатній рівень наукових здобутків Яковлевої Ю.В. та обґрунтованість результатів дослідження, окремі положення дисертаційної роботи носять дискусійний характер або потребують додаткових пояснень.

1. Автор не завжди дотримується чіткості та однозначності підходів щодо використання термінів «результативність» та «ефективність». Так, пп.1.2 (стор. 34) має назву «Підходи та ознаки визначення результативності застосування соціально-економічних методів управління підприємствами», при цьому основним результатом дослідження, проведеного в ньому, є визначення сутності поняття комплексної ефективності соціально-економічного управління підприємством (пп. 1.2, стор.55-56).

2. Незрозумілою є відсутність в системі фінансово-економічного управління (пп. 2.1, стор. 102-105) підсистеми ділової активності (коефіцієнти оборотності активів, капіталу, запасів, основних засобів, дебіторської та кредиторської заборгованості та ін.), яка є невід'ємною складовою цієї системи і знаходиться у межах предметного поля дослідження.

3. В пп. 2.1 «Методичний підхід до обґрунтування вибору соціально-економічних методів управління на машинобудівних підприємствах» з метою охоплення всіх напрямків економічного управління діяльністю підприємства, в структуру інтегрального показника комплексної ефективності застосування системи економічних методів управління доцільно ввести систему управління матеріально-технічним забезпеченням діяльності підприємства. (стор.104-106).

4. Розробкам автора щодо розрахунку ефективності підсистем інноваційної та інвестиційної діяльності, а також маркетингової діяльності та цінової політики (рис 2.5, стор.103) бракує завершеності, формою якої є їхня апробація на прикладі конкретних підприємств. Відсутність апробації на прикладі машинобудівних підприємств, для яких призначені розробки, не дозволяє отримати повне уявлення про хід розрахунків, переваги виконаних розробок та їхню практичну придатність.

5. При формуванні цільових значень показників, які використовуються для обчислення інтегрального показника комплексної ефективності застосування методів управління системою стимулювання успішності праці персоналу на машинобудівних підприємствах (пп. 2.2, стор. 119, додаток Д, табл. Д1, стор. 257-258), необхідно привести у відповідність до загальноприйнятого співвідношення між темпами зростання продуктивності праці та заробітної плати.

6. При визначенні цільових значень показників, що належать до підсистем платоспроможності та ліквідності, фінансової стійкості, прибутковості та рентабельності (пп. 2.3, стор. 133, додаток Е, табл. Е1, стор.260), слід було б враховувати таке:

по-перше, в якості цільових значень вказаних груп показників доцільно використовувати встановлені нормативні або середньогалузеві значення;

по-друге, орієнтація на найкращі значення показників за весь аналізований період (2007-2015 рр.) не завжди відповідає реальним можливостям підприємства у 2017-2018 рр., що робить проблематичним їх практичне досягнення.

7. Для збільшення достовірності та обґрунтованості результатів дисертаційної роботи в частині комплексної оцінки ефективності функціонування системи фінансово-економічного управління, доцільно було б доповнити інформаційну базу дослідження, представлену у роботі, документами фінансової звітності підприємств машинобудування, що досліджуються; навести формули обчислення вихідних даних для визначення інтегрального показника комплексної ефективності системи фінансово-економічного управління.

8. Не вільним є рукопис дисертаційної роботи від деяких редакційних та стилістичних помилок.

В цілому, незважаючи на відзначені вище дискусійні положення, дисертаційна робота є завершеним комплексним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні. Зазначені зауваження не зменшують теоретичної та практичної значущості дисертації, загальної позитивної оцінки наукової новизни отриманих результатів та виконання поставлених в дисертації завдань.

11. Загальний висновок за дисертацією

Дисертація Яковлевої Ю.В. «Розвиток комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що містить науково-обґрунтовані теоретико-методологічні, науково-методичні та практичні результати, які в сукупності дозволяють вирішити важливу наукову задачу – підвищення ефективності господарської діяльності машинобудівних підприємств на основі розвитку комплексу соціально-економічних методів управління.

Отримані дисертантом основні теоретико-методичні положення і висновки чітко сформульовані. Проведене дослідження підтверджує належний рівень наукової зрілості та професійної підготовки здобувача.

Дисертація Яковлевої Ю.В. «Розвиток комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами» відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, які висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Викладена вище оцінка дисертації є підставою для присудження її автору Яковлевій Юлії Володимирівні наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) (051 - Економіка).

Офіційний опонент:

**д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
фінансів, банківської справи
та підприємництва
Донбаської державної
машинобудівної академії
МОН України**

С.Я. Єлецьких

Особистий підпис Єлецьких С.Я. засвідчую:

**Проректор з наукової роботи,
управління розвитком та міжнародних
зв'язків Донбаської державної
машинобудівної академії
МОН України,
д-р хім. наук, професор**

М.А. Турчанін,